

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Лемешко Юлії Олександрівни** на тему **«Селекційно-генетична оцінка великої рогатої худоби поліської м'ясної породи та заходи збереження її генофонду»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» (20 «Аграрні науки та продовольство»).

Актуальність роботи. В умовах інтеграції України до європейського продовольчого простору та зростання вимог до якості й безпечності продукції тваринного походження розвиток м'ясного скотарства набуває особливого значення. Ефективність галузі значною мірою визначається рівнем генетичного потенціалу тварин і повнотою його реалізації. Водночас інтенсифікація виробництва супроводжується звуженням генетичного різноманіття, підвищенням рівня інбридингу та зниженням адаптаційних і відтворних якостей худоби, що особливо загрожує локальним малочисельним породам. До таких належить поліська м'ясна порода великої рогатої худоби, сучасний стан якої характеризується скороченням чисельності та потребує впровадження ефективних заходів зі збереження й раціонального використання її генофонду.

Вирішення цього завдання потребує комплексного поєднання селекційних, молекулярно-генетичних, біотехнологічних і технологічних підходів. Використання сучасних методів генетичного аналізу, кріоконсервації біологічного матеріалу, удосконалення технологій утримання та годівлі тварин сприятиме збереженню генетичного різноманіття, контролю рівня інбридингу, підвищенню продуктивності й ефективності племінної роботи. Тому дослідження, спрямовані на збереження та раціональне використання генетичних ресурсів поліської м'ясної породи, є актуальними й мають важливе наукове та практичне значення для сталого розвитку м'ясного скотарства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження за темою дисертаційної роботи були складовою частиною науково-дослідної роботи Інституту розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН на 2021 – 2025 роки за завданням 31.02.01.04.Ф «Дослідити взаємозв'язок селекційних ознак і параметри фенотипового прояву генетичного потенціалу продуктивності великої рогатої худоби м'ясних порід» (№ державної реєстрації 0121U108699).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що проведено комплексні дослідження та отримано нові дані щодо формування племінного масиву генетичних ресурсів великої рогатої худоби поліської м'ясної породи. Доведено доцільність комплексного застосування селекційних і технологічних підходів для

збереження та ефективного використання генетичних ресурсів цієї породи в умовах стійкої тенденції до скорочення її чисельності. Встановлено, що існуюча популяція перебуває у критичному стані, та потребує активного впровадження заходів щодо збереження біологічного різноманіття породи. Одержано нові дані щодо розподілу частот алелів і генотипів за локусами генів, асоційованих з якісними ознаками яловичини. Вперше досліджено можливість використання спермопродукції з банку генетичних ресурсів тварин ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН, для розширення генеалогічної структури породи. Науково обґрунтовано та розроблено пропозиції щодо попередження звуження біологічного різноманіття великої рогатої худоби поліської м'ясної породи.

Практичне значення одержаних результатів. Результати досліджень за темою дисертаційної роботи впроваджені в СФГ «Верес» Краматорського району Донецької області та використовуються у навчальному процесі студентів у закладі вищої освіти – Київський аграрний університет.

Одержані результати досліджень можуть бути використані під час формування практичних заходів з розширення генеалогічної структури стада, оптимізації управління виробництвом племінних генетичних ресурсів великої рогатої худоби поліської м'ясної породи в частині штучного осіменіння маточного поголів'я.

Автором здійснено пошук і опрацювання наукової літератури за тематикою дослідження, підібрано відповідні методи та методики, проведено експериментальні дослідження, виконано статистичну обробку отриманих даних, їх аналіз і узагальнення, а також сформульовано висновки та виробничі пропозиції.

Повнота викладень основних результатів досліджень у наукових виданнях. Результати дослідження висвітлені у 9 наукових працях, з яких 4 – статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, 5 – апробаційного характеру.

Обсяг і структура дисертації.

Дисертаційну роботу викладено на 171 сторінці комп'ютерного тексту. Вона містить 38 таблиць, 19 рисунків та 3 додатки. Список літератури містить 345 найменувань, із них 298 – латиницею.

Текстова частина роботи складається із анотації, вступу, 4 розділів, висновків, пропозицій виробництву, списку літератури та додатків.

Наукові результати сформульовані в дисертаційній роботі.

У *вступі* наведені основні положення роботи, визначені актуальність, мета, об'єкт, предмет і методи досліджень, встановлені завдання. Висвітлено наукову новизну, зв'язок роботи з науковими програмами та практичне значення одержаних результатів; представлені наукові публікації.

У розділі 1 «Огляд літератури і вибір напрямів досліджень» наведено огляд вітчизняної та зарубіжної літератури, подано її детальний аналіз. Висвітлено перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні, світі та генезис поліської м'ясної породи великої рогатої худоби. Наведена інформація щодо оцінки генетичного різноманіття та визначення пріоритетів для збереження породи. Проаналізовано технологічні рішення з виробництва генетичних ресурсів у м'ясному скотарстві. Обґрунтовано доцільність проведення досліджень за темою дисертації.

У розділі 2 «Загальна методика та основні методи досліджень» подано схему, місце, умови та роки проведення досліджень, а також представлені методики, що були використані для всебічного аналізу і вирішення поставлених задач.

Розділ 3 «Результати власних досліджень» за кількістю сторінок є найбільший та складається з 9 підрозділів. У цьому розділі проведено аналіз формування виробничої бази племінних генетичних ресурсів поліської м'ясної породи; розрахунок критеріїв ризику звуження біологічного різноманіття породи; наведено характеристику маточного поголів'я у СФГ «Верес» за походженням, показниками росту і відтворної здатності; проаналізовано породу за молекулярними маркерами якісних показників м'ясної продуктивності; висвітлено технологічні рішення виробництва племінних генетичних ресурсів породи; наведені результати дослідження ефективності штучного осіменіння корів; проаналізовано особливості динаміки живої маси молодняку; обґрунтовано селекційно-генетичні підходи до збереження генофонду поліської м'ясної породи та визначено економічну ефективність вирощування племінних телиць.

У Розділі 4 «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» узагальнено результати досліджень і проведено їх аналіз щодо селекційно-генетичної оцінки поліської м'ясної породи, особливостей відтворення маточного поголів'я із застосуванням репродуктивних біотехнологій та технологічних рішень із реконструкції корівника, спрямованих на збереження генофонду породи.

Висновки (11 пунктів) і *Пропозиції виробництву* відповідають меті, завданням і змісту дисертаційної роботи, обґрунтовані статистично достовірними даними та підтверджені виробничими випробуваннями.

Оформлення дисертації та дотримання принципів академічної доброчесності.

Дисертація написана українською мовою, матеріал викладено послідовно від поставленої мети до висновків і рекомендацій виробництву. Вона не містить порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи.

1. У розділі 2 бажано було б навести інформацію про породність (частку крові за вихідними породами) досліджуваних тварин поліської м'ясної породи.

2. У підрозділі 3.2 «Розрахунок критеріїв ризику звуження біологічного різноманіття поліської м'ясної породи» в таблиці 3.3 вказаний статус ризику великої рогатої худоби поліської м'ясної, знам'янського типу та породи шароле (с. 63). Чи доречно розраховувати статус ризику для породи шароле оскільки вона є закордонною і тільки у Франції її поголів'я складає декілька мільйонів.

3. У висновках до підрозділу 3.3. вказано, що «Визначені параметри віку першого парування телиць на рівні 14,4 місяців дозволяють прогнозувати тривалий період господарського використання корів в отеленнях» (с. 73). Чи можливо прогнозувати тривалість господарського використання корів, спираючись виключно на середні показники віку першого парування, живої маси та рівня відтворної здатності корів до IV лактації без розрахунку коефіцієнтів кореляції, регресії?

4. У підрозділі 3.4 зроблено висновок, що на основі оцінки поліморфізму локусу CAPN1 гена калпаїну у тварин можна прогнозувати якість одержаної яловичини. Проте в роботі не наведено результати власних досліджень щодо якості м'яса поліської м'ясної породи.

5. У розділі 4 вказано, що «Поліська м'ясна порода, як національне надбання України...» (с. 117). Можливо більш правильно вказувати, що вона є національним надбанням вітчизняної зоотехнії або ін., оскільки вона не включена до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

6. Запропоновані Вами заходи для збереження генофонду поліської м'ясної породи у підрозділі 3.8. не включають використання чистопородного розведення. На Вашу думку чи має сенс його використання, зокрема в даній роботі?

7. В тексті дисертації зустрічаються технічні помилки редакційного характеру (с. 70, 96), подекуди відсутнє посилання на першоджерела (с. 74) тощо.

Проте вказані зауваження не змінюють позитивної оцінки роботи та не знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертаційною роботою Лемешко Юлії Олександрівни на тему «Селекційно-генетична оцінка великої рогатої худоби поліської м'ясної породи та заходи збереження її генофонду», вважаю, що вона є завершеною, цілісною науковою працею, виконаною в межах науково-дослідної тематики Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН.

Дисертація ґрунтується на значному обсязі експериментальних, виробничих і науково-господарських досліджень, результати яких узагальнено та всебічно проаналізовано авторкою. Робота містить нові наукові положення, розширює та уточнює наявні знання щодо розведення поліської м'ясної худоби, а також спрямована на вирішення актуального завдання — збереження біорозмаїття порід.

Отримані результати мають вагоме теоретичне і практичне значення. Їх упровадження у виробництво сприятиме попередженню звуження біорізноманіття поліської м'ясної породи.

У дисертаційній роботі належним чином обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко сформульовано мету і завдання дослідження, використано сучасні методичні підходи, а результати експериментальних досліджень на тваринах відзначаються науковою новизною, достовірністю та практичною цінністю.

Дисертація за актуальністю, ступенем обґрунтованості наукових положень, їх вірогідністю, новизною, практичною значимістю та за науково-методичним рівнем, обсягом, змістом і формою відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №341 від 21.03.2022, а її автор Лемешко Юлія Олександрівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник
лабораторії тваринництва
ДУ Інститут зернових культур НААН,
к. с.-г. н., ст. наук. співр.

Олександр ДЕНИСЮК

Підпис Олександра ДЕНИСЮКА засвідчую:
провідний фахівець з кадрової роботи
ДУ Інститут зернових культур НААН

Володимир ЄЛІСЄВ

